

CRITERIUL DE DETERMINARE A CATEGORIEI DE EFICIENȚĂ

Leonid BABII, conf. univ., dr.,
Director general S.A. "Barza Albă"

În literatura economică se întâlnesc diferite puncte de vedere în ce privește delimitarea criteriului ce stă la baza determinării noțiunii "eficiență", și sistemului de indicatori, după care poate fi determinat nivelul acesteia.

Mulți savanți consideră că dacă există cel puțin două criterii de optimizare, atunci cea mai bună variantă după primul din acestea, va fi cea mai bună și după al doilea. Aceasta înseamnă că alegerea celei mai bune variante este imposibilă.

În opinia noastră, sunt mai convingătoare afirmațiile acelor savanți-economiști care propun evaluarea eficienței producerii în baza criteriului și sistemului de indicatori unici. Criteriile caracterizează evaluarea calitativă a eficienței producerii. Dar este necesară și o evaluare cantitativă, care ar oferi posibilitate să alegem cea mai eficientă variantă. O astfel de evaluare o prezintă sistemul indicatorilor particulari ai eficienței. În ultimul timp, după părerea noastră, majoritatea savanților-economiști consideră just că definiția eficienței producerii printr-un indicator universal unic este greșită.

Considerăm argumentat punctul de vedere despre necesitatea aplicării unui sistem de indicatori pentru evaluarea eficienței producerii.

Dar trebuie să deosebim noțiunile de criteriu și indicatori ce corespund acestuia. Criteriul determină principiul tratării de măsurare a eficienței producerii, iar indicatorii prezintă niște măsurători, care se utilizează pentru stabilirea valorii cantitative ale eficienței producerii.

În oricare sistem de indicatori unul trebuie să fie de bază, care va permite să caracterizăm eficiența producerii în întregime.

În literatură se întâlnesc divergențe mari în ce privește indicatorul complex principal, care, după părerea majorității savanților, trebuie să fie calculat prin raportul rezultatului obținut la mărimea costurilor. Suntem de acord cu acest punct de vedere.

Actualmente, marea majoritate a savanților la evaluarea nivelului de eficiență consideră necesar de a lua în considerație venitul național în calitate de rezultat obținut (numitorul formulei). Însă, cele mai mari diver-

gențe în literatură sunt acele în privința numărătorului formulei, adică exprimarea cantitativă a cheltuielilor necesare pentru producere.

Modificarea criteriului de eficiență a producerii, bazat pe compararea producerii maxime a venitului național cu cheltuielile totale ale muncii vii și materializate, prezintă evidența indicatorilor de sporire. De exemplu, determinarea indicatorului generalizat al eficienței poate fi determinat conform următoarei formule (A. Notkin):

$$E = \frac{\Delta N}{\Delta C + \Delta M + V_A},$$

unde ΔN – sporirea venitului național;

ΔC – sporirea consumurilor materiale de producere;

ΔM – sporirea consumurilor pentru forța de muncă;

V_A – cheltuielile pentru valoarea adăugată destinate acumulării productive.

În primul rând, consumurile materiale la calcularea producției globale după metoda de uzină conțin evidența dublă a aceluiași cheltuieli. În al doilea rând, nu există bază pentru excluderea din cheltuieli a valorii adăugate, care este orientată spre educație, cultură, știință, management etc., deoarece așa tipuri de cheltuieli contribuie indirect la mărirea efectului, ce se află în numitor. În al treilea rând, în cheltuieli este necesar să includem nu numai mijloacele fixe consumate, dar și toate cele aplicate, deoarece fără acestea producția nu poate fi fabricată.

În opinia altor savanți formula indicatorului generalizat al eficienței producerii trebuie să aibă următoarea formă:

$$E = \frac{V}{Mc + Mt + Mb},$$

unde V – volumul fizic al produsului total în prețuri neschimbate;

Mc – valoarea mijloacelor circulante aplicate în producția anuală;

Mt – valoarea mijloacelor fixe de producție aplicate;

Mb – mijloace bănești destinate pentru plata salariului în producția anuală.

După cum se observă din formulă, se tratează în calitate de rezultat nu venitul național, ci produsul global.

Considerăm că este mai corect să determinăm indicatorul generalizat al eficienței economice a producerii conform următoarei formule:

$$E = \frac{V}{Cc + Kn + Cm},$$

unde V – produsul finit;

Cc – cheltuielile curente fără a lua în considerație uzura mijloacelor fixe;

Kn – coeficientul normativ al eficienței egal cu 0,15;

Cm – cheltuielile curente medii anuale în formă de mijloace fixe și circulante.

Această formulă tratează, în calitate de rezultat, produsul finit.

În literatura economică unii savanți egalează eficiența producerii cu rentabilitatea. Aceasta este o mărime relativă a eficienței și indică real prezența efectului. Dar acest indicator este relativ și trebuie să reflecte gradul eficienței de utilizare a potențialului de producție sau activității de antreprenoriat a conducătorului întreprinderii.

Academicianul Hacıaturov T.S. propune varianta sa de determinare a indicatorului generalizat al eficienței producerii:

$$E = \frac{V + m}{V + m + a + Kn \times S},$$

unde $V + m$ – venitul național;

$V + m + a$ – produsul finit;

Kn – coeficientul normativ al eficienței egal cu 0,15;

S – suma mijloacelor fixe și circulante și fondului de remunerare a forței de muncă.

După părerea multor savanți, autorul a ales corect, în calitate de rezultat, venitul național, dar cheltuielile nu sunt luate în considerație pe deplin și mai există momente de discuție.

Unii propun determinarea eficienței economice a producerii drept raportul între mărimea venitului global la numărul de muncitori. Nu putem fi de acord cu acest indicator, deoarece aceasta, după esență, coincide cu productivitatea muncii calculată după producția netă. Iar productivitatea muncii este unul din mai mulți indicatori ai eficienței producerii.

Savantul I. Șilin propune calculul indicatorului generalizat al eficienței în baza indicatorilor particulari ai eficienței producerii:

$$E = \Delta Pm \times C_1 + \Delta R \times C_2 + \Delta M \times C_3,$$

unde Pm – productivitatea muncii a economiei naționale în perioada pentru care se determină eficiența producerii;

C_1 – ponderea cheltuielilor muncii vii plătite în cheltuieli totale;

R – randamentul la o unitate a valorii mijloacelor fixe de producție (lei);

C_2 – ponderea muncii materializate, transferată de la mijloacele fixe asupra producției fabricate, în cheltuieli totale;

M – consumul specific de materiale, adică randamentul producției la o unitate de cheltuieli de materie primă și materiale în sfera de producție, pe parcursul perioadei pentru ce determină eficiența producerii;

C_3 – ponderea muncii materializate, transferată în valoarea materiei prime și materialelor consumate, în cheltuieli totale;

Δ – sporirea mărimilor indicatorilor respectivi.

În opinia noastră, indicatorul generalizat al eficienței, exprimat în formula în cauză, cel mai bine caracterizează obiectivul producerii și mijloacele de atingere a acesteia, dar aici trebuie luat în calitate de rezultat nu volumul fizic al produsului, ci venitul național, care, în prezent, este determinat pentru toată economia națională și subdiviziunile sale mari – industrie, transport și agricultura.

Actualmente, calcularea venitului național pe ramurile separate ale industriei nu se efectuează din cauza necorespunderii prețurilor valorii acestora, ceea ce s-a adâncit și mai mult după trecerea la relații de piață.

În întreprinderile vinicole prelucrătoare (vinificația primară) rezultatul, determinat după mărirea profitului obținut, va fi mai corect. Considerăm mai rațional ca indicatorul generalizat al eficienței economice a producerii în agricultură și în cadrul întreprinderilor de vinificație primară și secundară să fie determinat după formula propusă, numai în loc de volumul fizic al produsului vom aplica profitul obținut pentru întreprinderile primare și secundare și venitul național pentru agricultură.

În rezultatul modificării formula indicată mai sus va avea următoarea formă:

- a. la determinarea eficienței economice a producerii agricole:

$$E = \Delta \frac{N}{T} \times C_1 + \Delta \frac{N}{F} \times C_2 + \frac{\Delta N}{S} \times C_3,$$

- b. la determinarea eficienței economice a producției întreprinderilor vinificației primare și secundare:

$$E = \Delta \frac{P}{T} \times C_1 + \Delta \frac{P}{F} \times C_2 + \Delta \frac{P}{S} \times C_3,$$

unde N – volumul venitului național;

P – profitul;

ΔN – sporirea venitului național;

T – cheltuielile muncii vii în sfera producerii materiale;

F – mărirea mijloacelor fixe de producție;

S – consumurile de materie primă și materiale în sfera de producere.